

گزارش فشرده سخنرانی دکتر محمد توکلی طرقي از طريق فضای مجازی برای بنیاد فرهنگی دماوند

تاریخ سخنرانی: 23 ماه می 2021

سخنران برنامه ماهانه بنیاد فرهنگی دماوند در 23 ماه می 2021 دکتر محمد توکلی طرقي استاد تاریخ دانشگاه تورونتو اختصاص بود. وی سخنان خود را زیر عنوان "دیرینه شناسی تجدد ایرانی" ایراد کرد که بسیار مورد توجه قرار گرفت. بعد از پایان گفتار سخنران پرسشهای متعددی در ارتباط با موضوع صحبت از سوی حاضران مطرح گردید که از طرف دکتر توکلی توضیحات کافی در ارتباط به هریک از پرسشها ارائه گردید.

شرح حال فشرده سخنران: محمد توکلی طرقي دانش آموخته دانشگاه شیکاگو است. او در سال ۱۹۸۸ دانشنامه دکتری خود را در رشته تاریخ از آن دانشگاه دریافت داشته است. دکتر توکلی در حال حاضر استاد تاریخ و تمدنهای خاور نزدیک و خاورمیانه در دانشگاه تورنتو است. او در همان حال مدیریت انستیتوی ایران شناسی الهه امیدیار میرجلالی را در آن دانشگاه به عهده دارد. از سال ۲۰۰۲ تا ۲۰۱۲ سردبیر مجله مطالعات تطبیقی آسیای جنوبی، آفریقا و خاورمیانه *Comparative Studies of South Asia, Africa and the Middle East*، بوده و از ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۵ سردبیر ایران نامه، و از سال ۲۰۱۶ سردبیری ایران نامگ را بر عهده داشته است. درکنار تألیف حکمت تمدنی: گزیده آثار استاد احسان یارشاطر، آموزه‌های اقتصادی: گزیده آثار جهانگیر آموزگار، و آیین دانشجویان، ۱۳۲۳-۱۳۲۴: نخستین نشریه دانشجویی دانشگاه تهران، دو کتاب *Refashioning Iran* و تجدد بومی و بازانديشی تاریخ نیز از او به چاپ رسیده است.

چکیده موضوع سخنرانی: سید حسن تقی‌زاده در 1299 ش/1920 اعلام داشت: "ایران باید ظاهرا و باطنا جسمنا و روحا فرنگی مآب شود و بس." این فراخوان صریح، آینده‌سازی و تجدد را که بیش از یک قرن در "افق انتظارات" سیاسی ایرانیان حضور داشت به موضوعی بحث‌انگیز و پرهیجان در فرهنگ سیاسی ایران تبدیل کرد. در واکنش به این فراخوان طرحهای متفاوتی از آینده پرداخته شد. برخی چون مرتضی مشفق کاظمی بکار بستن این "سخن بزرگ" تقی‌زاده را راهی برای مقابله با "سیاست استعماری ممالک اروپا در عصر حاضر" دانستند و باور داشت که "باید قبل از هر چیز روحا خود را شبیه به اروپایی کرد، یعنی با درک اخلاق، حالت روحیه، طرز فکر کردن، استقامت در کار، ایجاد حس ابداع و ابتکار خود را تغییر داد." در این مسیر، "نهضت و تجدد آخوند"، "انقلاب مذهبی" و تجدیدنظر در "عقاید موروثی" لازمه گشودن "ابواب سعادت بر روی ایران" شمرده شد. برخی دیگر تقلید از اروپا و "به استخوان پوسیده ولتر امثالش سجده کردن" را ناشایست پنداشتند و همچون حسین طوطی مراغه‌ای باور داشتند که "«هیچ ملتی با تمدن عاریه‌ای به سر منزل ترقی و ارتقا نرسیده است.» ساختن آینده بدیعی که نمونه فرنگستان نباشد، آرمان برخی دیگر از اندیشه‌ورزان و کوشندگان قرن بیستم ایران بود. احمد کسروی از جمله آینده‌پردازانی بود که خواهان فرا افکندن آینده‌های بدیع و دین-بنیان برای ایران بود. در کتاب آئین (۱۳۱۰ ش/۱۹۳۱ م) که آمیزهای از نگرشهای متفاوت به آینده در دهه ۱۳۰۰ ش/۱۹۲۰ م بود، کسروی مبنای فلسفی گفتمان "رشد/توسعه" را به نقد کشید، "دعوی پیشرفت و برتری اروپا" را "مفت‌ترین سخن"، "یکجا فریب" و "دامی که قرن‌ها از آن نتوان رست" دانست و ناشران این دعوی را "دلدادگان فرومایه اروپا" و "ننگ زمان خود" شمرد. نوشته‌های کسروی درباره اروپا و اروپایی‌گرایی در شکل‌گیری نظریات کسانی چون احمد فرید، عطاء الله شهاب‌پور، فخر الدین شادمان، غلامرضا سعیدی، جلال آل احمد، علی شریعتی و رهبران جنبش اسلامی از جمله روح الله خمینی تأثیری انکارناپذیر داشت. اما یادزدایی از احمد کسروی این پیوستگی گفتمانی و آرمانی را ناآشنا کرده است.

بنیاد فرهنگی دماوند - دکتر محمد توکلی طرقي - دیرینه شناسی تجدد در ایران - دوم خرداد ۱۴۰۰ خورشیدی - بیست و سوم ماه مه ۲۰۲۱

[Damavand Cultural Foundation Dr Tavakoli Targhi Speech 05 23 2021 - YouTube](#)